

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Om nordiske folkenavne hos Jordanes : optegnelser
Bugge, Sophus
Fornvännen 98-101
http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1907_098
Ingår i: samlraa.se

OM NORDISKE FOLKENAVNE HOS JORDANES.

OPTEGNELSER

AF

SOPHUS BUGGE.¹

ordanes, ed. Mommsen pag. 58¹⁷ adogit. Kan vist ikke være *Håleygir*, som Munch og Müllenhoff mente. Ordformen ligger altfor langt borte fra *Håleygir*. *Hå-* i *Håleygir* maatte ca. 500 vel have Formen **Haoha-* eller **Haoa-*; jfr. *haoarar* paa den norske Eidsvaag-sten, der synes at være = oldn. *Hávarr*. v. Grienbergers Formodning (S. 145), at *adogit* skulde være **Hadogir*, opstaaet af **Haðwegir* (og at *Hálogaland* som første Led skulde indeholde *haðu-*), stöttes ikke ved nogen virkelig Betegnelse paa en Del af det nordlige Norge og synes mig blottet for enhver Sandsynlighed.

Baade *Gustav Storm* (ifölge mundtlig Meddelelse) og jeg har uafhængig af hinanden formodet, at *adogit* er forvansket af *ādogii*, d. e. *andogii*. Dette skulde da betyde "Indbyggerne af Andöen". Andöen er en stor Ø nordligst i Vesteraalen, udtalt *an'nä* (med Enstavelsesbetoning), oldn. **Qnd*, Gen. *Andar*, i *Andanæs* Aslak Bolt 98 og flere Steder, af *Andagafle* A. B. 99. Storm har bemærket, at Jordanes's Angivelser om Lyset hos *adogit* passer fortræffelig til denne Forklaring.

Mommsen (p. 174 a) anfører Eksempler paa, at *n* ogsaa undertiden ellers er feilagtig udeladt i Haandskrifter af Jordanes; Haandskrifterne har 34,3 *aberat* for *aberant* og 16,1 *incodita*

¹ Denna titel är tillsatt af L. Fr. Löffler.

for *incondita*. Saaledes kunde den hos Jordanes nævnte *Gadarius* mulig have hedet paa got. *Gandareiks*.

I *-ogii* formoder jeg middelalderisk Skrivemaade, som betegner Udtalen *-oji*, d. e. "Øboere". Modsætningen mellem *-ogii* og de af mig i det følgende formodede Former *eua-* (i **euagothi* og **euagreuthingis*) og *eunis*¹ forklares, hvis vi antager, at i det andet Led af **And-ogii* en gotisk Ordform er indsat. Jfr. *Oium* 60,15, 61,1.

Hvis *adogit* er Indbyggerne af Andøen, maa de opfattes som hovedsagelig Nordmænd, ikke Lapper.

Jord. 59,4 *suehans*. Formen *suehans* med *h* kan sammenlignes med Former i urnordiske Indskrifter med uoprindeligt *h*: *frohila*, *snuheka* o. fl. Med det, som her fortælles, at *suehans* havde fortræffelige Heste, kan sammenlignes Fortællingen i Ynglinga saga om Sviarnes Konge Adils i Upsala. Det heder om ham: "Han var meget glad i gode Heste, han havde de bedste Heste paa den Tid". Bl. a. fortælles, at han sendte en Hingst som Foræring til en Konge i Haalogaland. Da den oprindelige Hjemmelsmand for Jordanes's Beretning vistnok er den norske Konge Rodwulf, har Nordmændene allerede paa hans Tid kjendt de ypperlige svenske Heste.

Jord. 59,8 *vagoth*. Löfflers Forklaring **våg-gotar* synes mig betænkelig, da en saadan Benævnelse paa Gotlands Indbyggere ingensteds kan paavises; og den støttes neppe synderlig ved Navnet *Vagi fluvius* 58,8. Jeg formoder, at *vagoth* er Forvanskning af *euagothi*, d. e. oldn. *Øy-gotar*. Samme Forled synes at forekomme i *euagreutingis* 59,11. En Afledning af samme Ord har vi i *eunis* 60,2, d. e. *eunis*.¹ I *eua-*, af *auja-*, antager jeg en Gjengivelse af *j*-Omlyd. Navnet *Øy-gotar* forekommer i *Eygotaland* Fas. I 347, 370. For Mangelen af *i* i Slutningen af *vagoth* jfr. *thoring*, Variant til *thyringi* 59,4. Ogsaa Müllenhoff forklarer *vagoth* som *Eygotar*, men antager Forvanskning af *Augothi*, *Avigothi*.

¹ Not af L. F. L. Se S. Bugge, *Norges Indskrifter med de ældre Runer*, I: 107, där detta ord af B. förklaras som "Eynir, "Øboere" med Betydning af *Hólmygir*". Men hur förlika *eunis* med *fervir* (se s. 100)?

[Jord. 59,8 *bergio hallin liothida*.

De fleste Forfattere har i *bergio* seet et Folkenavn i Nominativ Pluralis, som skulde være afledet af et til oldn. *berg* svarende Ord. Dette synes mig ikke rimeligt. Derimod taler 1) Endelsen *-o*. 2) Det, at Folket ifølge Jordanes bor paa "sedes . . . plani ac fertilis"; thi Navnet kunde da ikke vel være afledet af *berg*. 3) Den Omstændighed, at man ikke har kunnet paavise noget tilsvarende Egennavn i Sverige.

Jeg kan ikke forklare Ordene *bergio hallin liothida*. — —

Sammensætningen *ljóð-þjóð*, d. e. "Folkland" (Läffler), er en rimelig Sammensætning, da *þjóð* ofte har geografisk Betydning. Jfr. ogsaa ags. *leóda þeódum* Psalm 80¹². — — —].

Jord. 60,10 *ahelmil*. Jeg formoder *athelnii*, nord. **Apelnir*, d. e. Beboerne af Sveriges Indland; jfr. oldn. *aðal*. Dette Folkenavn danner da Modsætningen til de i det foregaaende opregnede Kystfolk *theustes* o. s. v. *post* foran *hos* angiver Retningen fra Kysten i Øst til Indlandet i Vest. Jfr. for Suffixet oldn. *Eynir, Yrnir, Heinir, Nesnir*.

Jord. 59,10 *fervir*, hvormed Läffler har sammenstillet det hallandske Herredsnavn *Fjäre*, er grammatisk vigtigt. For det uomlydte *e* foran *r* jfr. *bergio*. *r* i Udlyden beviser, at *Y* paa denne Tid blev udtalt *R*, hvorfor *ubar* og [*afte*]r ikke giver sikkert Bevis. *Fervir* er dannet som *Sygnir* o. s. v.

Jord. 59,11 *evagreotingis*, se ovenfor under *vagoth* 59,8.

Jord. 59,13 *mitissimi, mitiores*. Tör man for *mitissimi* og *mitiores* formode *minutissimi* og *minutiores*? Ordet *minutus* forekommer vistnok ikke hos Jordanes, men forudsættes af romansk.

Jord. 59,13 *vinoviloth*. Synes paa Grund af Udtrykket "pares eorum" at maatte forstaaes om en Afdeling Finner (d. e. Lapper). Navnet synes at være sammensat. [Förste Led *vino-* tör mulig sammenstilles med *Vina* eller *Viniæ hæradh*, nu Väne h. om Götaelf ved dens Udløb af Vänern (Styffe, Skandinavien 120). Andet Led *-viloth* gjengiver vel

nepe et nordisk Udtryk om Folk, som boede *i villattu* (*villóttu*), i en ikke opdyrket Egn.]

Jord. 59,14 *cogniti* behøver vel ikke at forandres. Det kan vel forstaaes som "kjendte som", d. e. "kjendte for at være".

Jord. 60,2 *augandzi* (Var. *aigandziae*, *aganziae*). Jeg formoder: *ac gandzi*. Jordanes bruger andensteds Formen *ac* (*ac Amalorum nobilitas* 138,19). Jeg udskiller som eget Ord *gandzi* og forstaar dette som Indbyggerne af *Gond*, d. e. Höiland, syd for Stavanger; se O. Rygh i Studier tilegnede Unger, S. 38. *gandzi* forudsætter et urnordisk **Gandjir* og vilde i oldn. Form hede **Gendir*.

Sædvanlig forklares *agandzi* som oldn. *Egðir*. Men imod, at den oprindelige Form skulde være *agadji*, oldn. *Egðir*, taler den Omstændighed, at man hos Jordanes kun finder *ndz* or *ndj* (*Mundzucus*, *Scandza*, *Burgundzones*), men ikke *dz* umiddelbart efter Vokal for *dj*. Desuden skulde man, da den oldnorske Form er *Egðir*, ikke i 2den Stavelse hos Jordanes vente *a*; jfr. *athelnii. gandzi* i Modsætning til *eunix*, *eua-* synes at vise, at *j* virker omlydende paa umiddelbart forudgaaende Vokal og Diftong, men ikke over Konsonant.

Jord. 60,2 læser jeg, som allerede antydet, *gandzi eunix et aetelrugi* (jfr. for *et* Mommsen p. 184 a).

Jord. 60,2 *rarii* (Var. *rannii*, *ranni*, *rami*). Müllenhoffs Forklaring som Trönder har fra Formens Side ingen Sandsynlighed. Efter Betydningen kan Folkenavnet ikke være dannet af et Gaardnavn, f. Eks. *Rannheimr* (Ranheim) eller *Rein*. Navnet er neppe heller at forklare af Stedsnavnet *Rennabú*. Baade Dr A. Bugge og jeg formoder i *rarii* en Forvanskning af *raumi*, d. e. Romsdöler. Jfr. *Ketill raumr* i Romsdalen.